

Geleneksel Türk Sanatında Keseler (Kayseri İli Örneği) *Pouches in Traditional Turkish Art (Case of Kayseri Province)*

Nurhan ÖZKAN KUŞ (Sorumlu yazar / Corresponding author)

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı
nozkan@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5119-3063

Derya ÇELİK

Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı
dcelik@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3233-8976

Nurgül KILINÇ

Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı
nkilinc@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0610-6730

Özet

Türk kültüründe günlük yaşamda; içinde para, altın, gümüş, tütün, mühür, saat, baharat, cüz gibi nesnelere taşımak, aynı zamanda giysileri süslemek için kullanılan el işi keseler bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmada, geleneksel Türk sanatları içinde önemli bir yere sahip, maddi kültür değerlerinden olan el işi keselerinin kullanım amacı, boyut, malzeme, renk, desen, motif vb. teknik ve tasarım özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın modeli nitel araştırma yöntemlerinden, etnoğrafik modeldir. Araştırmada saha çalışması yapılmıştır. Araştırma kapsamında, Kayseri Etnografya Müzesi'nde bulunan 13 adet para, 9 adet tütün, 1 adet mühür ve 2 adet saat kesesinden oluşan toplam 25 adet kese örneği incelenmiştir. Keselerin fotoğrafları çekilerek ölçüleri alınmış, tasarım ve teknik özellikleri gözlem formlarına kaydedilmiştir. Gözlem formlarının doldurulmasında envanter kayıtlarından da yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, para keselerinin genellikle tığ ile örüldüğü, tütün keselerinin kumaşa uygulandığı, saat keselerinin ise boncuk örme ve tığ ile örme teknikleri ile yapıldığı, keselerin süslemesinde, bitkisel, geometrik, figürlü, nesneli motifli kompozisyonlar uygulandığı tespit edilmiştir. Araştırmanın, kültür değerlerimizden olan hem estetik hem de işlevsel özellikleri ile dikkat çeken keselerin özelliklerinin belirlenmesi, tasarım ve teknik özellikleri ile tasarımcılara esin kaynağı olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Keseler, Türk kültürü, Kayseri, örme keseler, dokuma keseler

Abstract

Handcrafted pouches as a nuance of daily life in Turkish culture, that are used to carry objects such as money, gold, silver, tobacco, seals, watches, spices and juz, as well as to

Atıf / Citation: Özkan Kuş, N., Çelik, D. ve Kılınç, N. (2024). Geleneksel Türk sanatında keseler (Kayseri ili örneği). *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 24(1), 173-190.
<https://doi.org/10.32449/egetdid.1420639>

decorate clothes, are the subject of this research. The aim of the research is to introduce and document the handcrafted pouches, one of our material cultural values, which have an important place in our traditional Turkish arts, and to transfer the preferences of past experiences to future generations. Field study was carried out during the research. Within the scope of the research, a total of 25 pouch samples, consisting of 13 money, 9 tobacco, 1 seal and 2 watch pouches in Kayseri Ethnography Museum, were examined. The pouches were taken photographs and measured. The techniques, material, color, size, motif and pattern features of the pouches were examined. Observation forms were created by using the information in the inventory records. The illustrations were made in Adobe Illustrator. As a result of the research, it was found that money pouches are usually crocheted, tobacco pouches are applied to the fabric, and watch pouches are made with bead knitting and crochet knitting techniques. It is seen that compositions with floral, geometric, figured and object motifs are applied in the decoration of the pouches. It is thought that the research is important in terms of determining the characteristics of the pouches, which attract attention with both their aesthetic and functional features, which are among our cultural values, and providing inspiration for designers with their design and technical features.

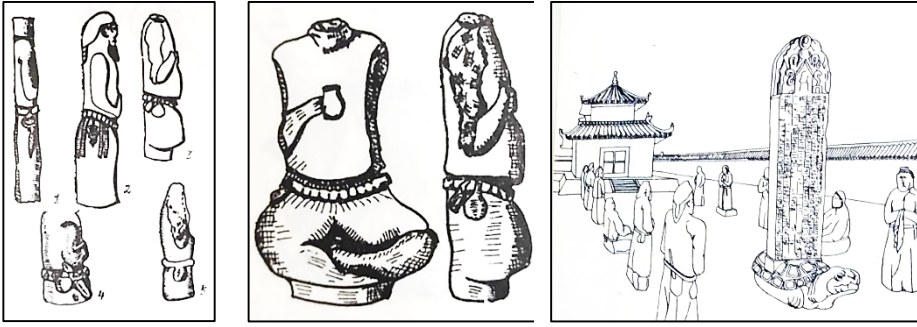
Keywords: Pouches, Turkish culture, Kayseri, knitted pouches, weaving pouches.

Kültür, çevre koşulları, toplumsal değer yargıları, örf adetler ve ekonominin birleşimi ile şekillenmektedir. Giyim kültürü ise, insanlığın gelişim sürecinde, korunma ve örtünme gereksinimi ile başlayıp zaman içerisinde üzerine yüklenen değerlerle gelişimini sürdürmektedir. Giyim kültürü içerisinde, aksesuarlar arasında sayılan ve kemerlere takılarak kullanılan keseler de yer almaktadır. Keseler kültürel biçimdir aynı zamanda da kültürün taşıyıcılarından (Güngör, 2013, s. 206). Kişinin günlük ihtiyaçlarını karşılamak için, yanında taşıdığı nesnelere kemere tutturup keselerde taşıma geleneği; kullanım kolaylığı, işlevsellik ve görsellik fonksiyonlarından dolayı yüzyıllar boyu devam etmiştir. Keselerin, yaygın olarak kullanıldığı dönemlerde daha da gelişerek çeşitlendiği görülmektedir.

Türk sanatında önemli bir yere sahip olan sanat eseri niteliğindeki keselerin (Doğan, 2016, s. 667) tarihi geçmişi oldukça eskidir. Türkler tarih boyunca giysi ve aksesuarlarını süsleyerek güzel eserlere dönüştürmüşler, bu sayede de zengin bir süslenme kültürüne ulaşarak bu eşyalara geleneksel nitelikler kazandırmışlardır (Karaman, Çakmaktepe, 2021, s. 92). Geleneksel eşyalar içerisinde yer alan keseler de önemli kültürel değerler arasındadır. Divanü Lügat-it Türk'te para kesesi, tütün kesesi, torba anlamlarına gelen yançık, yançuk (Atalay, 1985, s. 45; Taş, 2020, s. 565) kelimesiyle karşılık bulan kese, Farsça kise teriminden günümüz Türkçesine geçmiştir (TDK, 1998, s. 841; Taş, 2020, s. 565). Keseler, içerisinde taşınan altın ve gümüşe göre adlandırılmaktadır. İçerisinde akçe taşınan kese, altın taşınan ise, surre adını almaktadır (Pakalın, 1983, s. 247; Çakır, 2013, s. 66). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde kese, “gümüş paraların bulunduğu torba” olarak tanımlanırken; aynı zamanda keseden, “para ölçüsü olarak da genellikle her elli bin akçe kese olarak hesap edilirdi” şeklinde

bahsedilmektedir (Parmaksızoğlu, 1983, s. 294; Soysaldı, Kayadibi, 2008, s. 431; Özbağı, Kayadibi, 2000, s. 53). Anadolu’da kese için “büzme” adının da kullanıldığı görülmektedir (Baçan, 2007, s. 95).

Özbel (1949, s. 4) keseleri; başta madeni paralar olmak üzere bazı eşyaların içinde korunduğu kap, Koçu (1967, s. 159) ise; deriden veya kumaştan dikilen ya da çeşitli ipliklerden elde örülerek günlük hayatta çeşitli yerlerde kullanım alanına sahip olan küçük torba olarak açıklamaktadır. Farklı araştırmacılar tarafından keseler; gümüş, altın gibi değerli madenleri, para, saat, tütün, mühür, baharat, ok, cüz, divit, tarak ve kaşık gibi günlük hayatta çok kullanılan nesnelere taşımak amacıyla hazırlanmış, iplik ve boncuklardan örülebilen veya deri, kumaş gibi malzemelerden yapılmış, üzeri işlemlerle süslenmiş, üçgen, dikdörtgen, kare, daire gibi geometrik biçimlerde, ağzı kapaklı ya da kapaksız küçük torbalar (Barışta, 1999, s. 216; Kayadibi, 2019, s. 47; Soysaldı, Kayadibi, 2008, s. 431) şeklinde malzeme, süsleme ve modele değinerek ayrıntılı olarak tanımlamışlardır.

Resim 1, 2 ve 3. Göktürk Dönemi Heykellerinde Yançık, Çanta ve Keseler
(Ögel, 1991, s. 91; Aslanapa, 2000, s. 8)

Keselerin Hun Döneminden itibaren kültürümüzde yer aldığı kurganlarda çıkarılan buluntulardan anlaşılmaktadır. Keselerin kullanımına dair ilk örnek, Pazırık III. kurganında birçok kişisel eşya arasında ipekten yapılmış bir kese olarak bilinmektedir (Çoruhlu, 2002, s. 46; Çetin, Polat, 2020, s. 222). Göktürkler döneminde tarihlendirilen ayakta ya da oturur pozisyonda yapılmış taş heykellere (balballar) kaftan giydirilmiş ve bellerinde kur adı verilen kemerler bağlanmış (Resim, 1-2) olarak görülmektedir (Ögel, 1978, s. 73; Taş, 2020, s. 566). Bu kemerlerin sağından içine çakmak taşı ve kav konulan yuvarlak küçük kese, (Resim, 3) solundan ise kılıç sarkmaktadır (Aslanapa, 2000, s. 9; İskenderzade, 2010, s. 88 Çetin ve Polat, 2020, s. 222).

Orta Asya toplumlarında kaftanların önünü kapatan sarkıntılı kemerlere, kemer tokalarına, para, kılıç, tütün tabakası, sadak ve yay kılıfları ve çakmak (kav ve kıvılcım çıkaran bir iki taş) gibi küçük günlük kullanım eşyalarını astıkları görülmektedir (Diyarbakirli, 1993, s. 23; Soysaldı, Kayadibi, 2008, s. 431;

Somçağ, 2018, s. 349). Orta Asya'da bir Türkmen'e ait resimde, elinde kese tutan bir figür tasvir edilmiştir. Bu örnek, form olarak günümüz örme keselerine benzemektedir (Kayadibi, 2000, s. 16; Aytaç, 2009, s. 13; Çakır, 2013, s. 67). Yançık olarak ifade edilen çanta veya kesenin Uygurlar döneminde belbağı olan kuşak kemerlere asılarak kullanıldığı (Resim,4-5-6) görülmektedir (Ögel, 1991, s. 85).

Resim 4, 5 ve 6: Uygur Dönemi Beyleri ve Vakıfçılar
(Ögel, 1991, s. 85; Aslanapa, 2000, s. 19-23).

İslam öncesi Türk toplumlarında kullanılan giysiler ve aksesuar, İslam sonrası dönemde değişikliğe uğramadan kullanılmaya devam edilmiştir. Gazneli dönemine ait Leşker-i Bazar Sarayı'nın taht salonunda XI. yüzyıl başına ait duvar fresklerinde (Resim, 7) figürlerin kaftanlarına taktıkları kemerlerine asılı birer kese bulunmaktadır (Aytaç, 2009, s. 13; Çetin, Polat, 2020, s. 222).

Resim 7: Gazneli Dönemine ait Leşker-i Bazar Sarayı Duvar Resmi (Sanatın Yolculuğu, 2022)

Resim 8: Muhammed Siyah Kalem'e Atfedilen Minyatür (Karamağralı, 1984)

Giysilerin üzerine kemer ya da kuşak bağlama geleneği, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden sonra da süregelmiştir. Kemere asılan keselerle küçük eşyaların taşınması sağlanmıştır. XV. yüzyılda Muhammed Siyah Kalem'e atfedilen minyatürler arasında kemerinden kese sarkan figür (Resim, 8)

görülmektedir (Karamağralı, 1984). XVIII. yüzyıla ait minyatürler incelendiğinde, Osmanlı kadınına fiziğinden, giysilerindeki en küçük detaylara kadar resmetmiş olan Levni ve Abdullah Buhari gibi sanatçıların eserlerinde yer alan figürlerin kemerlerinde asılı kese örnekleri bulunmaktadır (Koç vd., 2010, s. 479; Çetin, Polat, 2020, s. 222).

Osmanlı Döneminde de kese, torbanın yanı sıra, paranın değerini cinsini ve hesap birimini de karşılayan bir ifade aracı olarak kullanılmıştır (Çakır, 2019, s. 42; Taş, 2020, s. 566). Fatih Sultan Mehmet zamanında (1451-1481) bir kese denildiğinde otuz bin akçe veya on bin altın anlaşılmaktadır (Pakalın, 1983, s. 24; Özbağı, Kayadibi, 2000, s. 53). Osmanlı döneminde, padişahların sonsuz yetkili, vekili olan sadrazamların, padişah tarafından verilen altın mührü (sadrızamlık alameti) bir gelenek olarak, kırmızı atlas kumaştan, bağcığı altın sırma yapılmış bir keseye konulmaktaydı. “Mührü Humayun” denilen bu mührü, sadrazamlar boyunlarında asılı olarak taşırlar, üzerlerinden çıkarmazlar, mührüle beraber yatarlardı (Koçu, 1967, s. 155; Soysaldı, Kayadibi, 2008, s. 432).

1. Anadolu’da Kese Modelleri

Keselerin modelleri, içine konulacak malzemeye göre değişiklik göstermektedir. Dikdörtgen, daire, yarım oval şeklinde ya da dip kısmı oval yukarı doğru çıktıkça genişleyen formlarda keseler bulunmaktadır. Keseler yapım malzemesi ve boyutunun ne olduğuna bakılmaksızın, kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Çeyiz eşyası olarak küçük boyutlarda tasarlanan keseler; alt kısmı badem (kaide), orta kısmı göbek (gövde) ve üst kısmı kuşak (ağız) olmak üzere üç ana bölümden (Özbel, 1945, s. 10) oluşmaktadır. Özellikle tığ ya da şişle örülen keselerin üzerindeki motiflerinin dizilişleri de belirli bir düzen halinde olup kesenin bölümlerini belirtmektedir. Kesenin dibine yakın olan bölümde, kese yapımında gelenekselleşmiş bir uygulama olan ve baklava dilimini andıran motife badem adı verilir. Bunun hemen üstünde ve kese ağzına yakın bölümde iki adet su keseyi alanlara ayırmış ve bunlara kuşak denilmiştir. Su motiflerinin arasında kalan bölüm ise göbek olarak ifade edilmektedir (Özbel, 1949, s. 10; Çakır, 2013, s. 74; Özçitak, 2010, s. 43; Karaman, Çakmaktepe, 2021, s. 93).

Keselerin ağız kenarı, kaide ucu, bağcık ve bağcık ucu olarak adlandırılan tamamlayıcı birimleri bulunmaktadır (Kayadibi, 2005, s. 56; Eronç, 1984, s. 115; Özbağı, Kayadibi, 2000, s. 57; Özçitak, 2010, s. 47; Taş, 2020, s. 567). Keselerin ağzını büzüp, kapatmaya yarayan iplik bağına büzgülü bağ denilmektedir (Atilla, 2009, s. 15). Kesenin ağız kısmına iki ucu püsküllü bir kaytan ya da kordon geçirilerek kese ağzı büzülmemektedir ki keseler için kullanılan büzme adının da buradan geldiği düşünülmektedir. Bazen kordonun çıkmaması için püsküle birer boncuk geçirilmekte bazen de püskül yerine iğne oyası çiçekleri kullanılarak hem kullanım kolaylığı sağlanmakta hem de süsleme zenginliği gözler önüne serilmektedir (Ülkü, 2006, s. 654; Özçitak, 2010, s. 42).

2. Anadolu'da Keselerde Kullanılan Malzemeler

Keseler; kumaş, deri, iplik, boncuk gibi çeşitli malzemeler kullanılarak oluşturulmaktadır. Kumaş ve deriden yapılan keselerin üzerine kordon tutturma, dival işi gibi işlemler süsleme amaçlı yapılmıştır. Dokuma ve örgü teknikleri kullanılarak da keseler oluşturulmuştur. Tığ, beş şiş, iğne, mekik, fırkete, gibi araçlar kullanılarak sim, sırma, keten, ipek ve pamuk gibi ipliklerle örülen keselerde, kılaptan gibi metal malzemeler de kullanılabilmekteydi (Somçağ, 2018, s. 350; Taş, 2020, s. 567). Yapıldığı teknik ya da kullanılan malzemeye göre keseler isimlendirilmektedir. İnce iplikler kullanılarak iğne ile örülenlerine “iğne örgüsü keseler”, tığ ile örülenlerine “tığ örgüsü keseler”, kalın ipliklerle örülenlere “şiş örgüsü keseler” denir. Kumaşların üzeri oya veya işleme teknikleri ile süslenerek yapılan keselerde “dival işi keseler”, kordon tutturma tekniğinde sırma kordonla süslenenlere “fermene işi keseler” denilmektedir. Ayrıca süslemesi çok olmayan kumaştan yapılan keselere “kumaş keseler”, boncuk kullanılarak yapılanlara “boncuk keseler” ismi verilir (Kayadibi, 2018, s. 48).

Sağlamlığı ve dayanıklılığı nedeniyle kumaş keseler daha yaygın kullanım alanına sahiptirler (Soysaldı, Kayadibi, 2008, s. 432). Zili, cicim türünden dokuma keseler bulunmakta ancak bunlara sadece köylerde rastlanmaktadır. Dival işi tekniğinde işlenmiş keseleri yapmak için kadife, atlas, çuha gibi kalın kumaşlar kullanılmaktadır. İşleme malzemeleri altın ve gümüş tel, tırtıl, sim sırma, pul, inci veya kıymetli taşlardır. Yapılacak süsleme formuna uygun seçilen süsleme şekline uygun kesilmiş mukavvalar kumaşların üzerine uygulandıktan sonra mukavva üstünden altın ve gümüş sırmalar geçirilerek nakışlar işlenmektedir. Fermene keselerde sırmalı kordonlar kullanılmaktadır. Deriden yapılan keseler, ayakkabı ve terlik üreten esnaf ve deri alanında çalışan kişiler tarafından ince derilerden yapılmaktadır. Süslemeleri ise tekniğine göre, fermenciler, dival işleyenler ya da tezhip sanatı ile uğraşanlar tarafından yapılmıştır. Boncuk keseleri ise evlerde kadınlar veya ceza evlerinde mahkûmlar yapmışlardır (Özbel, 1949, s. 7; Çakır, 2013, s. 72).

Keseler içinde en zarif olanları; çeşitli renklerde ipek kullanılan, ajurlu ancak kullanışlı olmaması nedeniyle kıymetli bir eşya olarak saklanan, iğne örgüsü keselerdir. Tığ örgüsü keseler, daha sağlam, motif ve kompozisyon bakımından daha zengin üsluba sahiptirler. Ayrıca üzerine tığ yardımı ile her türlü malzeme kolaylıkla işlenebilir ve farklı süslemelere de elverişlidir (Pirinççi, 1989, s. 75; Çakır, 2013, s. 71). Tığ örgüsü keselerde uygulanan tekniklerin başında artırma, köşeli artırma, ortadan artırma, file, brit, sık ilmek, yay şekilli file gelmektedir (Kayadibi, 2000, s. 66; Atilla, 2009, s. 79). Beş şiş ile örülen nakışlı çorap ve eldivenin tekniği keselerde uygulanmaktadır. Her türlü süslemenin uygulanmasına da elverişlidir ayrıca örgü keseler içinde en sağlam olanlarıdır (Soysaldı, Kayadibi, 2008, s. 432).

Keseler kullanılış amacına ve içine konulan malzemenin özelliğine göre beş gruba ayrılırlar:

1. Para, saat, tütün ve mühür keseleri gibi, günlük kullanım eşyalarına ait muhafaza ve taşıma keseleri ile giyimle ilgili ve üstte taşınan keseler (bunlar erkeklere mahsustur) (Özbel, 1949, s. 4; Çakır, 2013, s. 66; Atilla, 2009, s. 75; Karaman, Çakmaktepe, 2021, s. 93).

2. Divit, hokka, cüz, Kur'an keseleri gibi yazı araçlarını ve kitapları muhafaza keseleri,

3. Kaşıklık, kuru bakliyat, baharatlık gibi mutfak araç-gereçlerini muhafaza keseleri,

4. Yay ve ok keseleri gibi harp ve av araç-gereçlerini muhafaza ve taşıma keseleri,

5. Hamam, yüz, sabun ve tarak keseleri gibi temizlik işlerinde kullanılan ve temizlik eşyalarının muhafaza edildiği keseler (Sarıoğlu, Kayadibi, 2003, s. 16; Kayadibi, 2018, s. 48; Çakır, 2013, s. 66).

Bu araştırmada; birinci grupta yer alan para, saat, tütün ve mühür keseleri gibi, günlük kullanım eşyalarına ait muhafaza ve taşıma keseleri ile giyimle ilgili üstte taşınan keseler ayrıntılı ele alınmıştır.

3. Anadolu'da Keselerde Uygulanan Süslemeler

Türk kadını işlemlerdeki üstün zevkini gösterdiği para, saat, tütün, mühür keselerini, çoğunlukla iğne, tığ ve beş şişe örer, çeşitli motiflerle de süslerdi (Atilla, 2009, s. 76). Keseyi ören kişi, bazen bulunduğu çevreden etkilenir, bitkiler, hayvanlar veya kullandığı eşyalar ona ilham verirdi. Türk kadını bazen de yaşadığı olaylardan iç dünyasındaki sevinç, özlem, aşk, hüznün ve öfke duygularından esinlenerek bu duygularını motiflerine yansıtmayı başarmıştır. Keselerde kullanılan motifler figürlü, bitkisel, geometrik, nesneli ve anlam yüklü süslemeler (Kayadibi, 2000, s. 89; Çakır, 2013, s. 76) olmak üzere farklı başlıklar altında incelenebilir.

Yatay dikey, diyagonal ve merkezi kompozisyonlara sahip bir şekilde düzenlenen keseler, yaprak, çiçek ve meyve gibi üsluplaştırılmış bitkisel desenler, geometrik şekiller ve figürlerle süslenmektedir. Desen bazen kesenin merkezinde büyük bir motif olarak işlenirken, bazen de yüzeye yayılan ufak öğeler şeklinde kendini göstermektedir (Taş, 2020, s. 568). Kese süslemelerinde bitkisel, geometrik, figürlü, nesneli motiflerin bir arada veya iki süsleme motifinin kompozisyon oluşturduğu süslemeler bulunmaktadır.

Tığ ve şişe örülmüş keselerin motif ve kompozisyonları üç bölüme ayrılabilir. Kalın dokuma ve çoraplardaki süslemeye benzeyen geometrik çizgiler ve çiçekler, ikincisi; ören kişinin çiçekler aldığı ilhamla oluşan motifler, üçüncüsü ise; insan veya hayvan figürlü motiflerdir. Ayrıca tığ ve beş şişe örülmüş keselerde figürlü süslemede yer almaktadır (Pirinççi, 1989, s. 75; Çakır,

2013, s. 73). Kese süslemelerinde genellikle bitkisel yani çiçek, yaprak ve meyve gibi tabiatta bulunan ve üsluplaştırılan öğeler kullanılmıştır. Bitkisel motifli süslemelerin çevresinde veya kompozisyonuna geometrik düzenlemeler ve yazılar da dâhil edilen örnekler bulunmaktadır (Özçıtak, 2010, s. 43). Örgü keselerde yer alan motifler meydana geldiği yöre ve yöre halkının kültürel özelliklerini taşımakta, ören kadınların duygu ve düşüncelerini dile getirmektedir. Keselerde görülen bitkisel motiflerden; saksıda gül, karanfil, sümbül, lale, gelincik, küpe çiçeği gibi çiçek motifleri o yöre insanının çiçeğe olan düşkünlüğünü, sevgisini simgelediği, meyve motiflerinden; üzüm dalı, çilek motifinin kurulacak yuvanın bereketli zengin ve bol çocuklu olacağı inancını taşıdığı, hayvan figürü motiflerden; kuş ve horoz figürlerinin haberci anlamına geldiği, dalda iki kuş motifinin mutlu yuva özlemini dile getirdiği, nesneli motiflerde; ibrik motifinin temizlik su anlamında olduğu belirtilmektedir (Özbağı, Kayadibi, 2000, s. 57; Baçan, 2007, s. 96) Farklı renklerde keten iplik, ibrişim, altın ve gümüş sırma ile örülen keselerde daha çok, “ibrikli, dallı, sarhoş yolu, mercan, çayır-çimen, kesme kayalar” gibi motifler kullanılmaktadır (Atilla, 2009, s. 76).

Boncuk keselerde figürlü süslemeye çok rastlanılmaktadır. Motifler ilkindir ve gelişigüzel yapılmıştır. Bu motiflerin bazılarında ise nazara (göz değmesine) ait bazı tılsımlar bulunduğu inanılmaktadır (Özbel, 1949, s. 10; Çakır, 2013, s. 74). Boncuk keselere yazılı süslemede uygulanmaktadır. Manidar sözler ve beyitler keselere ayrı bir özellik kazandırmaktadır (Atilla, 2009, s. 76). Örne keseler ve kumaş keselerin süslemesi birbirinden farklı yapılabilmektedir. Örne keseler, genellikle örgü işlemi sırasında motiflerini oluştururken, kumaş ve deri keselerin motifleri sonradan applike veya işleme ile üzerine uygulanmaktadır.

Keselerde çoğunlukla pembe tonlarındaki renklerin tercih edildiği bununla birlikte sarı, kırmızı, yeşil ve siyah gibi renklerinde kullanıldığı görülmektedir. Günümüz keselerinde beyaz çok az kullanılmakta beyaz yerine gri tonları, krem, bej renkler tercih edilmektedir (Pirinççi, 1989, s. 75; Baçan, 2007, s. 96). Keseler geçmişte daha renkli yapılmıştır (Özbel, 1949, s. 10; Çakır, 2013, s. 74).

Çeyiz kültüründe de önemli bir yere sahip olan keselerden; tığ örgüsünden yapılmış hamam kesesi, damat kesesi, takım kesesi (saat, tütün, para), damat ve ailesine armağan etmek için hazırlanmaktadır. Keselerin üzerine işlenen motifler, farklı anlamları ifade ederek, mesajlar verme konusunda da önem taşımaktadır (Köylüoğlu, 1988, s. 61; Somçağ, 2018, s. 349).

Zaman içerisinde geleneksel giysilerin kullanılmaması, giysilerin form değiştirmesi, günlük ihtiyaçların farklılaşması, giysilerde ceplerin bulunması gibi nedenlerle keselerin kullanımı azalmış, geçmişte içinde para, altın, gümüş, tütün, mühür, saat, baharat, cüz gibi nesnelerin konulduğu kullanım alanı geniş olan keseler günümüzde unutulmaya yüz tutmuştur. Kese örneklerine artık sadece müze, arşiv, özel koleksiyoncu ya da antika dükkanlarında rastlanılmaktadır.

Keseleri ve Türk kültür tarihindeki yerini gelecek kuşaklara aktarmak önem arz etmektedir. Araştırmada Geleneksel Türk Sanatı içinde önemli bir yere sahip olan maddi kültür değerlerimizden el işi keseleri belgelemek ve geçmiş yaşantıların beğenisini ortaya koymak geçmişin ve geleneklerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamak, bu kültürel öğeleri gelecek nesillere aktararak tasarımcılara kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

4. Yöntem

Araştırmanın modeli nitel araştırma yöntemlerinden, etnografik modeldir. Araştırmada saha çalışması yapılmıştır. Saha çalışmasında, Kayseri Etnografya Müzesi'nde bulunan 20 adet tütün, 30 adet para, 2 adet saat ve 1 adet keseye ulaşılmıştır. Ulaşılan bu keseler arasından 13 adet para, 9 adet tütün, 2 adet saat kesesi ve 1 adet kese takımından oluşan toplam 25 adet kese araştırmaya dâhil edilmiştir. Keselerin fotoğrafları çekilerek ölçüleri alınmış, tasarım ve teknik özellikleri oluşturulan gözlem formları aracılığıyla incelenmiştir. Gözlem formlarının doldurulmasında keselerin envanter kayıtlarından da yararlanılmıştır. Örgü, kumaş, malzeme, işleme, desen, renk gibi ayırıştırıcı özellikleri dikkate alınarak, benzer özellik gösteren keseler örnekleme dâhil edilmemiştir. Metin içinde örnek sayısı fazla olandan, az olana doğru sıralama yapılmıştır.

5. Bulgular

Kayseri müzesinde yer alan, tığ ya da şiş ile örülen, kumaştan dikilerek yapılan, para, tütün, saat keseleri ve kese takımı ile ilgili örneklere ve keselerle ilgili bilgilere bu başlık altında yer verilmiştir.

6.1. Para Keseleri: Ağız kısmı düz olup, belli bir uzunluktan sonra kavisle daralan, yarım oval şeklinde çoğunlukla örülerek yapılan keselerdir. Kandil biçimli bu keseler, düz olan ağız kısımlarının kapanması için kordonla büzdürülmektedir. Kordonun uçlarında, kordonun içeri kaçmaması için kullanılan ayrıca kesenin görüntüsünü daha da güzelleştiren püskül, çiçek, ponpon gibi süsler görülmektedir (Kayadibi, 2001, s. 33). Kadın keseleri daha küçük, erkek para keseleri irice bir el boyunda yapılmaktadır. Ayrıca kibar erkekler biri altın, diğeri gümüş ve bakır koymak için iki ayrı para kesesi taşımışlardır (Koçu, 1996, s. 155). Bu keselerin yapım tekniğinin genellikle tığ örgüsü ile sıkilmek olduğu görülmektedir. İplikleri arasına altın teller katılarak örülen para keseleri örneklerine de rastlanmaktadır. Para keselerini insanlar koynunda, kuşak kıvrımı içinde, entari ceplerinde taşırlardı (Koçu, 1967, s. 159). Araştırma kapsamında Kayseri Müzesi'nde bulunan 13 adet para kesesi örneği verilmiştir.

Fotoğraf 1: Para Keseleri

Araştırma kapsamında yer alan 71/47-4, 71/47-5, 71/49-4, 71/56-1, 72/68-52, 4540, 6291, 6388, 6400, 4565/1, 6242, 71/44-2, 72/37-21 envanter numaralı 13 adet para kesesinin Osmanlı Devleti'nin son dönemine tarihlendirildiği envanter kayıtlarından anlaşılmaktadır. Para keselerinde konik formun yaygın olduğu görülmektedir (Fotoğraf 1). En büyük para kesesinin 12,5 cm eninde 17 cm boyunda olduğu, en küçük para kesesinin ise 9,5 cm eninde 12 cm boyunda olduğu tespit edilmiştir. Yapım malzemeleri incelendiğinde, 1 adedinin kumaştan yapılmış diğerlerinin ise tığ işi ve genellikle sık iğne tekniğinde örülmüş olduğu görülmektedir. Örülen keselerin motifleri örme sırasında meydana getirilmiştir. Genellikle bitkisel ve geometrik motifler birlikte kullanılarak süsleme kompozisyonları oluşturulmuştur. Keseler arasında az da olsa figürlü süslemelerinde olduğu dikkat çekmektedir. Süsleme kompozisyonlarında genel olarak düzgün sıralamalı düzen hâkimdir. Keselerin ağız çevresine trabzan veya

delikli kenar suyu motifleri örülerek, büzgü ipi geçirilmiştir. Zincir ile oluşturulan veya kordon bükülerek yapılan büzgü iplerinin uçlarına tığ oyası çiçek motifleri veya püsküller takılmıştır. Keselerin olmazsa olmaz büzgü iplerinin bazı örneklerde bulunmaması iplerinin çıktığı veya koptuğu ile açıklanabilir. Keselerde krem, bej, kırmızı mor, mavi ve siyah renklerin kullanıldığı görülmektedir.

6.2.Tütün Keseleri: Model olarak evde yapılanlar dikdörtgen veya kandil biçiminde, çarşıda yapılanların çoğunluğu para keseleri gibi yarım oval (konik) biçimindedir. Tiryakilerin süs eşyalarından biri olan, içine kav ve çakmakla beraber tütünün konulup taşındığı bu keselerin yapım malzemesi kumaş, deri veya iplikten örgü şeklindedir. Tütün keselerinde mutlaka astar bulunmaktadır (Özbel, 1949, s. 8). Üstü altın veya gümüş tellerle dival işi tekniği ile işlenir ve kaytanından kola, bileğe asılarak bir ziynet eşyası gibi taşınabilir (Koçu, 1967, s. 159). Bu çalışmada Kayseri Müzesi'nde yer alan dokuz adet tütün kesesi yer almaktadır.

Fotoğraf 2: Tütün Keseleri

Araştırma kapsamında yer alan 73/819, 4357, 6290, 6397, 71/29-2, 72/37-22, 4566, 5841, 6535 envanter numaralı 9 adet tütün kesesinin Osmanlı Devleti'nin son dönemine tarihlendirildiği envanter kayıtlarından anlaşılmaktadır. Tütün keselerinde kandil formu ve dikdörtgen form göze çarpmaktadır (Fotoğraf 2). En büyük tütün kesesinin dikdörtgen formdaki kese olduğu görülmektedir. 14,5 cm eninde 24 cm boyundadır. En küçük tütün kesesinin 12 cm eninde 16 cm boyunda kandil formunda olduğu tespit edilmiştir. Kadife ve saten kumaşlardan yapılmış olduğu ve dival işi tekniği ile süslediği görülmektedir. Bitkisel motifler süslemede sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca figürlü ve nesneli bezemelerde motifler arasında yer almıştır. Merkezden dağılan, serpm ve düzgün sıralamalı kompozisyon düzenlerine sahip olan keselerde iki kompozisyon düzeninin aynı kesede kullanıldığı örneklerinde mevcut olduğu görülmektedir. Bu örnekler dikdörtgen formda bulunan keselerde dikkat çekmektedir. Birkaç örnekte tütün keselerinin ağız çevresine tığ işi zincir ile oluşturulan veya kordon bükülerek yapılan büzgü ipleri bulunmaktadır. Keselerde krem, bej, kırmızı, mor, mavi ve gri renklerin kullanıldığı görülmektedir.

6.3.Saat Keseleri: Erkeğin süs eşyası olarak bilinen saat keseleri, erkekler tarafından koyunlarında ya da kuşaklarında taşınırdı. Değerli bir saatin kesesi, bazen altın ve gümüş tellerle işlenirdi (Koçu, 1996, s. 156). Saat keseleri çoğunlukla daire şeklinde iki parçanın arada saatin girebileceği büyüklükte bir boşluk kalarak birleştirilmesi ile oluşturulmaktadır. Ağız kısmı ise uçları püsküllerle süslü kordonlar ile büzülmektedir (Özbel, 1949, s. 7; Somçağ, 2018, s. 350). Oval şeklinde olanları da bulunmaktadır (Atilla, 2009, s. 76). Çalışma kapsamına iki adet saat kesesi alınmıştır (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3: Saat Keseleri

Fotoğraf 4: Kесе Takımı

4539 ve 4567 envanter numaralı Osmanlı Dönemine ait olduğu bilinen saat keselerinin çapı 7 cm'dir. Araştırma kapsamında ele alınan örneklerin bir adedi boncuk örme tekniği ile bir adedi tığ işi örgü tekniği ile yapılmıştır. Örülen keselerin motifleri örme sırasında meydana getirilmiştir. Saat keselerinin birine geometrik motifler diğerine figürlü bezeme hâkimdir. Merkezden dağılan süsleme kompozisyonuna sahiptir. Keselerde zemin rengi olarak lacivert ve koyu yeşil renk kullanıldığı süslemelerde ise krem rengin uygulandığı görülmektedir.

6.4.Takım keseler: Damat için tığ, şiş ya da iğne ile örülen, dokuma ve kumaş parçalarıyla yapılıp sırma ile süslenen yüzlerce kese, içine konulacak nesneye göre “para, mühür, saat ve tütün” kesesi olarak adlandırılırdı. Bu dört keseye “bir takım” denirdi (Züher, tarihsiz, s. 53; Çakır, 2013, s. 68; Soysaldı, Kayadibi, 2008, s. 432). Araştırma kapsamında bir adet takım kese bulunmaktadır. Fakat içerisinde tütün kesesi mevcut değildir.

6.4.1. Mühür Keseleri: Para kesesi şeklinde olup daha küçük boyutta yapılan, kişinin isminin yazıldığı mühür keseleri, kuşak içinde veya boyna asılarak kullanılmaktadır. Bu kese içindeki mühürlerin korunmasını sağlamaktadır. Padişahın vekâletini verdiği altın mühürler, vezirler tarafından, som altından sırma bağcıkla atlas kumaştan yapılmış keseler içinde ince bir kordonla taşınmışlardır (Sarıoğlu, Kayadibi, 2003, s. 17).

71/35-3 envanter numaralı kese takımının 20. yüzyıla tarihlendirildiği envanter kayıtlarından anlaşılmaktadır. Saat, mühür ve para keseleri bir arada bulunduğu üçlü kese takımı sim iplikle tığ örgü tekniği ile örülmüştür. Para kesesinin boyu: 16 cm mühür kesesinin boyu: 7 cm, saat kesesinin çapı: 7 cm'dir. Para ve mühür kesesi konik şekilde, saat kesesi yuvarlak olarak tasarlanmıştır. Para kesesinin ağzında büzgü ipi bulunmaktadır (Fotoğraf 4).

Sonuç

Keseler Hun Döneminden itibaren önemini yitirmeden günümüze kadar ulaşmıştır.

Araştırma kapsamına incelenen keselerin hepsi Osmanlı İmparatorluğu son dönemine tarihlendirilmektedir. Para keseleri, tütün keseleri, saat keseleri ve para, mühür, saat kese takımından oluşan toplam 25 adet kese form, boyut, yapım tekniği, süsleme, kompozisyon düzeni ve renk bakımından incelenmiştir. Para keselerinin genellikle konik formda olduğu ve ağız çevresinde büzgü ipi bulunduğu tespit edilmiştir. Tütün keselerinin çoğunun dikdörtgen şekilde olduğu fakat kandil formunda sık rastlandığı incelenen örneklerden anlaşılmaktadır. Saat keselerinin daire şeklinde olduğu belirlenmiştir.

Ölçü olarak ele alındığında; en küçük para kesesinin eninin 9,5 cm ile 12 arasında değiştiği, boylarının ise 12 cm ile 17 cm arasında değiştiği tespit edilmiştir. Para kesesi eninin genişliği el çevresi ile orantılı olabilir. Tütün keselerinde ise en küçük ebattaki 12x16 cm en büyük ebattaki ise 16x37,7 cm'dir. Boyutlar arasındaki bu fark tütün kaplarının değişik ölçülerde olması ile açıklanabilir. İncelenen saat keselerinin çapı 7 cm'dir. Ölçülerin aynı olması köstekli saat ebatları ile ilişkilendirilebilir.

Keselerde kullanılan malzemeler açısından değerlendirildiğinde, incelenen örneklerde para keselerinin büyük bölümünün tığ ile örme tekniğinde yapıldığı ve bu tekniğin dayanıklı ve kullanışlı olduğu düşünülebilir. Tütün keselerinde kumaş kullanılmış ve astarlanmıştır. Kumaş üzerine yapılan süslemenin dival işi tekniğinde yapılması, kumaşın cinsini belirlemiştir. Süslemenin tersinde yer alan görüntünün kapatılması, süsleme ömrünün uzatılması için astarlama gereksinimi oluşmuştur. Astarın yapılması tütün keselerinin ömrünü uzatmıştır. Saat keseleri boncuk ve tığ örme tekniği ile oluşturulmuştur. Keselerin içerisine konulacak malzemeye göre, kese malzemesinde değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılabilir.

Keselerin süslemesinde, bitkisel, geometrik, figürlü, nesneli motifli kompozisyonlar uygulanmıştır. Para keselerinde genellikle tığ ile örme tekniğinde bitkisel ve geometrik motifler birlikte uygulanarak kompozisyonlar oluşturulmuştur. Tütün keseleri dival işi tekniğinde, genellikle bitkisel motifler kullanılarak oluşturulan kompozisyonlarla süslenmiştir. Bitkisel motiflerin figür ve nesnelere ile birleşerek oluşturduğu kompozisyonlarla süslenen örnekler de bulunmaktadır. Saat keselerinin ise tığ ile örme ve boncuk örme teknikleriyle figürlü ve geometrik motifler ile süslediği görülmektedir. Keselerin türünün, malzemesinin ve süsleme yapım tekniğinin değişmesinin, motif ve kompozisyonlara bir sınırlama getirmediği görülmüştür.

Dönemin yaşam tarzı ve ihtiyaçları doğrultusunda, para kesesi, tütün kesesi, saat kesesi gibi keseler çeşitli amaçlarla kullanılmıştır. Fakat günümüzde

paraların cüzdana konulması, cüzdanın ceplerde veya çantalarda taşınması, tütünlerin de sigara paketlerine veya tablalara yerleştirilmesi, nostalji dışında köstekli saat kullanılmaması, saatlerin akıllı saat, kol saati olarak kullanılması, teknolojinin gelişmesi ve bu doğrultuda ihtiyaçların farklılaşması gibi nedenlerle günümüzde kese kullanım alanının azaldığı görülmektedir.

Keseler günümüzde gözlük kesesi veya telefon kesesi gibi farklı amaçlarla kullanılıyor gibi görünse de, geleneksel keselerden farklı özelliklerde olduğu düşünülmektedir. Geçmişte ergonomikliği, görselliği, taşıdığı anlamları, geleneksel motifli süslemeleri ve işlevselliği ile giysinin önemli parçaları arasında olan keselerin kullanım alanının azalması, geleneksel giysilerin kullanım alanının azalması ile de ilişkilendirilebilir. Günümüzde kullanılan giysilerin model, kumaş, kalıp özelliklerinin, kese kullanımına uygun olmaması da keselerin kullanımının azalmasında etkili olmuş olabilir.

Keseler nostalji amaçlı kullanılsada, eski öneminde ve değerinde olmadığı görülmektedir. Geçmişimizin ve giysi kültürümüzün önemli bir parçası olan keseler belgelenmelidir. Kese örneklerine artık sadece müze, arşiv, özel koleksiyoncu ya da antika dükkânlarında rastlanılmaktadır. Bu örnekler yok olmadan, bu alanda yapılan çalışmalar artmalı ve geleneksel değerlerimizin kaybolmadan, yok olmadan belgelenmeli ve kültürümüze sahip çıkılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın tasarımcılara, giysi kültürü çalışanlara ve modacılar katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Kör hakemlik.

Yazarların Katkı Düzeyleri: Bu çalışmaya yazarlardan Nurhan ÖZKAN KUŞ %40; Derya ÇELİK %30; Nurgül KILINÇ %30 oranında katkı yaptıklarını beyan etmişlerdir.

Etik Komite Onayı: Selçuk Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Bilimsel Etik ve Değerlendirme Kurulunca 09.05.2024 tarih ve 03 sayılı toplantısında 03/08 sayılı karar ile araştırmanın etik açısından bir sakıncası olmadığına karar verilmiştir.

Finansal Destek: Bu makale, Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenen 17401108 numaralı “Orta Anadolu Geleneksel Giyim Kültürü Araştırması” başlıklı araştırma projesinden üretilmiştir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çalışma ile ilgili potansiyel çıkar çatışması bulunmadığını bildirmiştir.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

KAYNAKÇA

- Aslanapa, O. (2000). *Türk sanatı*. Remzi.
- Atilla, D. (2009). *İç Anadolu bölgesi Nevşehir il müzesinde bulunan el sanatları örnekleri üzerine bir araştırma*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aytaç, G. (2009). Türk kültüründe keseler. *Journal of Art and Human*, 1(2), 13-21.
- Baçan, V. (2007). Afyonkarahisar büzesinde yer alan tığ örgüsü para keseleri. İ. Ü. Nasrattınoğlu ve S. Türkoğlu (Haz.) *II. Uluslararası Romanya'da Türk Kültürünün İzleri Sempozyumu Bildirileri* içinde (s.93-103). Golden.
- Çağdaş M., Bor A. ve Yasa Y. (2013). Scarfs used in the town Argıthanı as an element completing clothing, *AASRI Advanced Social Science Letters*. 3, 41-46
- Çakır, F. (2013). *Orta Karadeniz bölgesinde yer alan Ordu, Samsun, Tokat müzelerindeki kese örneklerinin değerlendirilmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çetin, Y. ve Cavit P., (2020). Geç Osmanlı - erken Cumhuriyet dönemlerine tarihlendirilen bir grup tütün kesesi üzerine değerlendirme. *Social Science Development Journal*, 5(22), 221-239.
- Çoruhlu, Yaşar (2002). Hun Sanatı. *Türkler Ansiklopedisi*, (Vol. 4, ss. 54-76). Yeni Türkiye.
- Doğan, Ş, (2016). Konya etnografya müzesinde bulunan para keseleri. *Uluslararası Geçmişten Geleceğe Sanat Sempozyumu* içinde (s.667-673).
- Gargi, Z. (2007). *Ege bölgesi geleneksel kadın giyiminde bel aksesuarları (İzmir, Aydın, Manisa Örneğinde)*. [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Güngör, M. (2013). Giyim kültürü ve giysiye sahip olma arzuları: giyim mandalası. *Ekev Akademi Dergisi*, 17(54), 205-211.
- İskenderzade, L. (2010). *Anadolu Selçuklu saray çinilerinde insan figürü*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Karamağralı, B. (1984). *Muhammed siyah kalem'e atfedilen minyatürler*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Karaman, Ş. ve Çakmaktepe, M. F. (2021). Sivas arkeoloji müzesindeki tığ ile örme keseler. *Kalemîşi – Türk Sanatları Dergisi*, 9(18), 91–105. doi: 10.7816/kalemisi-08-18-07, s. 91–105.
- Kayadibi, P. (2000). *Bursa yöresinde ve müzesinde bulunabilen tığ örgüsü para, saat ve tütün keseleri üzerine bir araştırma ve yeni tasarımlar*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Kayadibi, P. (2018). Kültür mirasımız para keselerinden örnekler. *Arış Dergisi*, (13), 46-52. <https://doi.org/10.34242/akmbaris.2019.78>
- Koç, F., Koca, E. ve Pamuk, B. (2010). 17-18. yüzyıl Türk minyatürlerindeki kadın giysilerinde yaka ve kol formu özellikleri. M. Cengiz, T. O. Özgün, M. Uçmaz ve G. Yaman (Haz.) *Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri* (s. 479-495). Hacettepe Üniversitesi.

- Koçu, R. E. (1967). *Türk giyim kuşam süslenme sözlüğü*. Sümerbank.
- Koçu, R. E. (1996). *Türk giyim kuşam ve süslenme sözlüğü*. Güncel.
- Köylüoğlu, N. (1988). Edirne müzesinde bulunan keseler. *Türk Etnografya Dergisi*, (68), 59-108.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş 5, Türklerde Giyecek ve Süslenme (Göktürklerden Osmanlılara)*. Kültür Bakanlığı/ 638 Kültür Eserleri Dizisi/ 46.
- Özbaşı, T. ve Kayadibi, P. (2000). Osmanlı dönemi para keseleri üzerine. İ. Çalışan (Haz.) *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Eyüpsultan Sempozyumu IV bildirimleri içinde* (s. 52-59). Eyüpsultan Belediyesi.
- Özbel, K. (1949). *Eski Türk keseleri, el sanatları VI: kılavuz kitapları*. Halkevleri Bürosu.
- Özçitak, S. (2010). *Bergama Arkeoloji Müzesi'nde bulunan geleneksel tekstillerin kataloglanması*, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Pakalın, M. Z. (1983). Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü II. Milli Eğitim.
- Somçağ, H. (2018). Gerede örgü keseleri. *Kalemisi - Türk Sanatları Dergisi*, 6(12) 347-361. DOI: 10.7816/kalemisi-06-12-12
- Soysaldı, A. ve Kayadibi, P. (2008). Süslemeli kumaş keseler. *Gazi Üniversitesi, 1. Ulusal El Sanatları Sempozyumu Bildirimleri içinde* (s. 431-436). Gazi Üniversitesi.
- Taş, E. (2020) Beşkonaklar etnografya müzesi ve geleneksel Malatya Evi'nde bulunan el işi keseler. *İnönü University International Journal of Social Sciences*, 9(2), 564-578.
- Sanatın Yolculuğu* (2022) www.sanatin Yolculugu.comFlesker-i-bazar-sarayi (Erişim Tarihi: 15.11.2022)

EXTENDED SUMMARY

In Turkish culture, pouches were used to decorate clothes on special occasions and in daily life, as well as to carry materials that should be carried with them in daily life. The pouches contain objects such as money, gold, silver, tobacco, seals, watches, spices and wallets. The subject of this research is the handcrafted pouches seen in every figure in Turkish culture, from miniatures to tombstones.

The aim of the study is to determine the purpose of usages, sizes, materials, colors, patterns, motifs, techniques and designs of handcrafted pouches, which are material cultural values and have an important place in traditional Turkish arts. For this purpose, a total of twenty-five pouch samples, consisting of thirteen coins, nine tobacco pouches, one seal and two watch pouches, were examined in the Kayseri Ethnography Museum. Detailed photographs of the pouches were taken, measurements were taken, and their design and technical features were recorded on observation forms. Museum inventory books were also used while recording observation forms. The model of the research is ethnographic model, one of the qualitative research methods.

In kurgans, balbals, frescoes and miniatures, it is seen that the figures hang small daily use items such as money, swords, tobacco cases, quiver and bow cases and flints on the hanging belts covering the front of their robes and belt buckles. The tradition of tying

belts or sashes on clothes continued after the Turks settled in Anatolia. There are also purses hanging on the belt in miniatures from the Ottoman Period.

The models of the pouches vary depending on the material to be placed inside. There are pouches in rectangular, circular, semi-oval shapes or in forms that expand as the oval bottom moves upwards. Regardless of the material and size of the pouches, they consist of three main parts: the lower part (base), the middle part (navel), and the upper part (belt). The pouches have complementary units called rim, base end, lace and lace end.

Pouches is created using various materials such as fabric, leather, thread and beads. Pouches are named according to the technique they are made of or the material used. Those knitted with a needle using thin threads are called “needle-knitted purses”, those knitted with a crochet hook are called “crocheted purses”, and those knitted with thick threads are called “needle-knitted purses”. The purses made by embellishing the fabrics with lace or embroidery techniques are called “dival purses”, and those decorated with a silver cord in the cord fastening technique are called “fermene embroidery purses”. Additionally, purses made of fabric without much decoration are called “fabric purses”, and those made using beads are called “bead purses”. In decorating the purses, Turkish women would knit money, watch, tobacco and seal purses, showing their superior taste in embroidery, mostly with needles, crochet hooks and five needles. The person who knitted the purse was sometimes influenced by the environment he was in, and the plants, animals or items he used would inspire him. Turkish women would sometimes be inspired by the events they experienced and the feelings of joy, longing, love, sadness and anger in their inner world and reflect these feelings on their motifs and decorate purses with various motifs. The motifs used on the pouches can be examined under different headings, including figurative, floral, geometric and object decorations.

Over time, the use of pouches has become rare due to reasons such as the disuse of traditional clothes, the change of form of clothes, the differentiation of daily needs, the presence of pockets in clothe. Thus the pouches, which had a wide usage area in the past and used to hold objects such as money, gold, silver, tobacco, seals, watches, spices and wallets, are now not preferred. It has survived. Pouch examples are now only found in museums, archives, private collectors or antique shops. It is important to transfer the purses and their place in Turkish cultural history to future generations. The aim of the research is to document handcrafted purses, which are among our material cultural values, which have an important place in Traditional Turkish Art, to reveal the appreciation of past experiences, to contribute to a better understanding of the past and traditions, and to create a resource for designers by transferring these cultural elements to future generations.

As a result of the research, it was determined that money purses were generally crocheted, tobacco purses were applied to fabric, watch purses were made with bead knitting and crocheting techniques, and floral, geometric, figured and object motif compositions were used in the decoration of the purses.

It is thought that the research is important in terms of determining the characteristics of the pouches, which attract attention with both their aesthetic and functional features, which are among our cultural values, and providing inspiration for designers with their design and technical features.